

I mer enn 20 år har Rune Eraker reist rundt for å nedfelle medaljens bakside på film. Det er et arbeid som sliter. Tragediene er mange.

Reisende i fotografi

Nærmere 50.000 har sett nesodd-fotografen Rune Erakers foto-utstilling «Drømmen om Europa» i Nobels Fredssenter. Nå er den ute på landeveien.

AV TROND FOLCKERSAHM

Bildet er fra «Drømmen om Europa». Den cubanske bruden Erenia skal gifte seg med norske Runar. Kameraet har fanget en liten kontroll mellom bruden og en liten pike. Foto: Rune Eraker

Dette bildet ble tatt i 1989 i Sri Lanke. Det pågikk en politisk konflikt, og ofrene i veikanten har vært utsatt for politiske drap. Foto: Rune Eraker

Det er en bitende kald januar dag. Stien opp til Rune Erakers hus på Oksval er glatt. Selv står han i døren og tar imot. Inne er det godt og varmt. Det knitrer lystig i en gammel etasjeovn.

Eraker fyller stadig på med tørr bjerkeved. Kaffe og småkaker kommer på bordet. Her bor altså mannen som bruker 90 prosent av sin arbeidstid utenfor landets grenser. I områder herjet av katastrofer og tragedier. Ikke mindre enn 80 land har han besøkt. Noe som har utkrystallisert seg i en mengde fotografier. Nå om dagen er han aktuell med utstillingen «Drømmen om Europa».

Etter å ha hengt sju måneder på Nobels Fredssenter, er den nå ute på landeveien. Denne helgen åpner den på Kunstmuseet i Kristiansand. Senere skal den på tur flere steder i Norge – og kanskje utlandet.

Unge drømmer

– Utstillingen handler om å se vår virkelighet fra et annet ståsted. Fra ståstedet til unge mennesker som står utenfor og som drømmer om annet liv, forteller fotografen.

– Det er like mye fortellingen om likheter som om forskjeller. En Idol-deltaker i Afrika har de samme drømmene som en i Norge. Forskjellen er kanskje at den ene som vinner i Afrika får et nytt liv og får lov til å reise og følge drømmen sin, mens de som taper går tilbake til en kummerlig tilværelse i motsetning til her hjemme. Der man til tross for et tap tross alt både kan gå tilbake til et anstendig liv og reise hvor en vil, forteller han.

Og utstillingen, som består av 70 svartvitt fotografier i store format, er både tankevekkende og gripende. Historiene som vises er hentet fra Algerie, Cuba, Marokko, Norge, Romania,

Tyrkia, Malaysia, Uganda og Zambia, og gir et bredt bilde av drømmen til unge mennesker i verden.

– Den har også kommet ut i bokform som de andre utstillingene jeg har hatt, skyter fotografen inn.

Kameraten drept

Med besøk og arbeid i 80 land er det vel ikke til å unngå å kalle Rune Eraker en globetrotter i fotografi. Ifølge ham selv er det politiske engasjementet og rastløsheten som er drivkraften.

En rastløshet som kanskje ble etablert allerede i barneårene. Han er oppvokst i Japan, med misjonærførelse, og kom ikke

” Vi hadde et unikt fellesskap og var hverandres kritikere. ”

til Norge før han skulle begynne på gymnaset. Noe som har gitt ham et ståsted i fremmede kulturer.

Han var ikke spesielt opptatt av fotografi i barndommen. Det kom tydeligvis etter hvert.

– Jeg fikk et kamera som tiåring, og kjøpte meg også et kamera for konfirmasjonspengene jeg fikk. Men det var først da jeg var i starten av 20-årene valget falt på foto. Sammen med en kamerat, Helge Hummelvoll, bestemte vi oss for å bli fotografer. Helge ble for øvrig drept under et fotooppdrag i Sør-Sudan i 1992, sier Eraker, og blir fjern i blikket.

– Vi hadde et unikt fellesskap og var hverandres kritikere. Men vi arbeidet på hver våre fronter og hadde ulike innfallsvinkler.

Et år var han ansatt som fotograf i Ny Tid, senere har det

blitt frilanstilværelse.

– Når jeg ser på arbeidene fra de første årene er jeg ikke direkte imponert. Det er forferdelig mange dårlige bilder. Det var først under et opphold i Amsterdam, da jeg var midt i 20-årene, jeg fant mitt eget uttrykk. Da begynte jeg å se motivene gjennom søkeren, og viste hva jeg ville ha. Jeg lærte meg å komponere øyeblikket, og fikk en helt annen måte å tilnærme meg historiene på.

Svarthvitt

Dette prinsippet holder han beinhardt på. Ingen desk får lov til å beskjære bildene hans. De skal gjengis som de er. Slik fotografen selv så motivet gjennom søkeren.

– Dette prinsippet har jeg fått innarbeidet i alle redaksjoner som benytter mine bilder, og det blir respektert, forteller han.

Eraker har heller ikke begitt seg ut i den moderne fototeknologien. Ikke noe digitalt eller fargefilm der i gården nei. Leica med negativ svarthvittfilm og et Hasselblad panoramakamera er arbeidsredskapen. Kunstig belysning er det heller ikke snakk om.

– Fordelen er at disse kameraene er ganske unnselige. De skaper ikke stort oppstyr i de miljøene jeg opererer. Jeg forsøker alltid å bli kjent med menneskene og miljøet jeg arbeider i, og å opparbeide tillit. Det er enklere når kameraene ikke blir for prangende. Dessuten slipper jeg å vise fram resultatet på displayet hele tiden. Det er i det hele tatt forstyrrende. Alle beveger seg ut av den settingen de er i, og hele bildet forandrer seg, forteller han.

Årets frilanser

Til tross for at han ikke er oppdatert på teknologien, han fikk mobiltelefon først for tre år siden, og var til tider svært van-

Nylig kom boken Dokumentarfotografi i Norge i dag. Rune Eraker har vært juryformann og redaktør i prosjektet som ble utlyst av Fritt Ord.

Begge foto: Trond Folckersahm

skelig å få tak i, er han en etterspurt fotograf. Bildene hans er publisert i en rekke aviser og magasiner verden over, og bildene vekker oppsikt.

Noen skrytliste vil han ikke ut med, og er svært beskjeden på egne vegne. Eraker deltar heller ikke i fotokonkurranser.

– Jeg er av den oppfatning at man ikke kan konkurrere i foto. Til det er innfallsvinklene litt for ulike.

I fjor ble han utropt til «Årets frilanser» av Norsk Journalistlag. En svært uventet anerkjennelse.

– Jeg hadde ingen anelse om at jeg var nominert, og ble svært overrasket da jeg fikk invitasjon til årsmøtet. Jeg hadde egentlig ikke tenkt å dra, og juryformannen måtte røpe for meg at jeg faktisk skulle få en pris før jeg skjønnte at jeg burde reise dit, forteller han.

Fortrengning

Første gang han dro ut med kameraet var i 1981. Da besøkte han India og Sri Lanka og var der en periode på åtte måneder. Senere har han arbeidet i 80 land, og sett de frykteligste katastrofer og tragedier på nært hold.

– Det sliter, men jeg har lært meg å bearbeide, eller kanskje fortrenge, det jeg har sett. Jeg har et eget rom i hjernen der jeg lukker det inne.

Hvilke risikoer han har utsatt seg selv for er heller ikke noe tema. Det er et nei-område.

– Det er langt verre for dem som bor der. Jeg kan tross alt reise hjem til Norge og en fredelig tilværelse i motsetning til dem.

De verste opplevelsene er også lukket inne i fortrenningsrommet. Men rett før jul kom han hjem fra et opphold blant indiske bønder. Der foregår det en ukjent tragedie. I løpet av en tolvårsperiode har 200.000 av disse begått selvmord. Bakgrunnen er omstendigheter i verdens landbrukspolitikk.

Men han vil ikke høre snakk om at det å oppsøke tragedier er vanedannende og at han bare må tilbake.

– Nei, helst vil jeg være hjemme på Nesodden og stå her nede og hogge ved eller dra ut med snekka, understreker han.

Føler kvalme

Eraker har en agenda med ar-

beidet sitt. Han ble politisk radikalisert på 80-tallet, og har siden vært opptatt av å vise baksiden av medaljen.

– Vår velstand er blant annet grunnlagt på tragedien til disse

” Jeg opplever en livsglede og gjestfrihet som er helt utrolig. ”

menneskene jeg møter. Vi har beriket oss på bekostning av deres underbetalte arbeid. Når jeg møter disse menneskene og bor sammen med dem for eksempel i slummen, håper jeg å få fram de egentlige historiene. De lever som regel i en fryktelig virkelighet og jeg blir nesten kvalm når jeg setter den i perspektiv. Ofte når jeg sitter på flyet hjem overskygger denne følelsen gleden over de gode bildene. Jeg kommer fra et land hvor jeg blir berget dersom jeg roper på hjelp. Disse menneskene er prisgitt sin tilværelse og har ingen mulighet til å komme seg ut av sin armod.

Men trass i håpløsheten er det også lyspunkter.

– Jeg opplever en livsglede og gjestfrihet som er helt utrolig. Det er smil og latter, og de gir fra det lille de har. I en afghansk familie opplevde jeg at de brukte det siste sukkeret de hadde for å gi meg en kopp te. Den var så søt at den var nesten udrikkelig, men det forteller om hjertelag, smiler Eraker.

Juryformann

Fotografen, som opererer i grenselandet mellom dokumentar- og kunstfoto har også hatt muligheten til å påvirke norsk dokumentarfotografi.

– Fritt ord utlyste et prosjekt i 2006. De ville løfte fram dokumentarfotografiet, og satte av seks millioner kroner til prosjektet. Disse pengene skulle fordeles på norske fotografer, og jeg ble bedt om å være formann for juryen som gjorde utvalget. Det førte til at 38 fotografer ble plukket ut. Dette resulterte igjen i en godt besøkt utstilling på Henie-Onstad museet, samtidig som boken «Norsk dokumentarfotografi i dag» ble gitt ut. Der kan alle se resultatet av prosjektet.

Det var jo uvant for meg, som er utøvende fotograf, å bli satt i den posisjonen, men ikke minst lærerikt. Det kom inn mange gode bidrag som viser bredden i norsk fotografi.

Stort prosjekt

Men selv med denne ballasten har ikke Eraker tenkt å legge reising og foto på hylla. Nye prosjekter er i støpeskjeen. Uten at han vil utdype det.

– Jeg har en sak på gang som skal omhandle både India og Honduras som jeg nylig besøkte sammen med noen andre land. Dette er et arbeid som kanskje vil ta tre-fire år før resultatet foreligger.

– Men jeg må bare være takknemlig for at jeg får jobbe med det jeg aller helst vil. Jeg er privilegert, og er selvsagt glad for at noen vil benytte og vise bildene mine. Men tilværelsen som frilanser er ikke bare lett. Reising koster, og det krever en viss grad av nøysomhet for å overleve. Men, jeg er tross alt heldig, avslutter Rune Eraker.